

Лисенко В. В.

аспірантка Науково-дослідного фінансового інституту
Академії фінансового управління
Міністерства фінансів України,
заступник начальника Контрольно-ревізійного
управління у Київській області

**ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ
У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я**

*Здійснено аналіз використання бюджетів у сфері охорони здоров'я.
Визначено ефективність, результативність використання цих
коштів відповідно до програми цільового методу планування
бюджету.*

Ключові слова: фінансовий контроль, фінансування сфери охорони
здоров'я, бюджетні кошти.

Ефективність системи охорони здоров'я зумовлюється результатами проведення державою та суспільством комплексу організаційних, нормативно-правових, фінансово-економічних, природоохоронних, санітарно-гігієнічних і профілактичних заходів, спрямованих на збереження, зміцнення та відновлення здоров'я людини, підвищення якості її життя.

Фінансування є одним із важливих чинників реалізації завдань охорони здоров'я у Київській області.

Упродовж 2006–2008 рр. спостерігалася позитивна динаміка зростання обсягів фінансування системи охорони здоров'я.

План 2008 р. по області за формульним розподілом, виходячи із затвердженого фінансового нормативу бюджетної забезпеченості на одного жителя, передбачав 834 390,3 тис. грн (районні та міські бюджети – 543 748,4 тис. грн, обласний – 290 641,9 тис. грн). Уточнений план на 2008 р. складав 955 656,6 тис. грн (у т. ч. обласний бюджет – 311 975,5 тис. грн). Фактично протягом року охорона здоров'я була профінансована у сумі 933,6 млн грн. Завдяки спільним зусиллям державних адміністрацій та рад усіх рівнів галузь у 2008 р. отримала на 99 млн грн більше, ніж було передбачено формульним розподілом. Порівняно з 2007 р. приріст фінансування становив 230,1 млн грн.

Значна питома вага в загальному обсязі фінансових ресурсів, що надходять в область для утримання медичної галузі, припадає на бюджетне фінансування державного санітарно-епідеміологічного нагляду та дезінфекційних заходів. Розпорядником цих ресурсів у Київській області є Київська обласна санітарно-епідеміологічна станція (далі – ОблСЕС).

За період 2004–2009 рр. на утримання санітарно-епідеміологічних станцій надійшло коштів державного бюджету на загальну суму 135 602,09 тис. грн.

За результатами проведених контрольних заходів в зазначений період встановлено порушень фінансово-бюджетної дисципліни на загальну суму 15 737,78 тис. грн.

Слід зазначити, що при зростанні обсягів фінансування збільшується кількість порушень у цій галузі.

У 2004–2006 рр. обсяг фінансування складав 49 795,6 тис. грн. Допущених порушень зафіксовано на 2 295,82 тис. грн, з яких незаконні видатки – 315,9 тис. грн. В цей період ревізовано 28 санітарно-епідеміологічних станцій.

За 2007 – I кв. 2009 р. обсяг фінансування складав 85 806,49 тис. грн. Допущених порушень зафіксовано на 13 441,96 тис. грн, з яких незаконні видатки – 730 тис. грн. У цей період ревізовано 16 санітарно-епідеміологічних станцій.

Найбільше порушень виявлено під час ревізій оплати праці.

Якщо за 2004–2006 рр. контрольними заходами встановлено порушень на загальну суму 97,7 тис. грн, то за 2007–2009 рр. вона зросла на 197,15 тис. грн і склала 294,22 тис. грн відповідно.

Так, у 2004–2006 рр. нараховано та виплачено заробітну плату Таращанською райСЕС із загального фонду бюджету за роботи, які виконані на госпрозрахунковій основі, на загальну суму 32,57 тис. грн. На порушення наказу МОЗ України “Про штатні нормативи та типові штати закладів охорони здоров’я” від 23.02.2000 № 33 до розрахунку потреби до кошторису доходів і витрат включено та затверджено видатки на заробітну плату лікаря-бактеріолога та дезінфектора, тоді як такі посади повинні утримуватися за рахунок коштів спеціального фонду, в результаті чого зайво нараховано та виплачено заробітної плати на загальну суму 32,57 тис. грн.

Незаконні витрати внаслідок оплати за невідпрацьований час встановлено в семи установах на суму 3,69 тис. грн, з них – у Васильківській райСЕС на суму 2,15 тис. грн.

Переоплату внаслідок неправильного встановлення посадових окладів та застосування доплат і надбавок стимулюючого характеру встановлено у дев’яти установах на суму 12,33 тис. грн.

Так, Таращанською райСЕС на порушення п. 4.2.2 “Умов оплати праці закладів охорони здоров’я та установ соціального захисту населення”, затверджених спільним наказом МОЗ України та Міністерства праці та соціальної політики України від 06.04.01 № 161/137 зайво нараховано та виплачено доплати за розширення зони обслуговування на суму 4,33 тис. грн. Білоцерківською райСЕС безпідставно нараховано та виплачено заробітної плати на загальну суму 2,75 тис. грн внаслідок невірного встановлення схемних посадових окладів, проведення доплати за несприятливі умови праці в більшому розмірі, ніж це визначено законодавством.

Інших незаконних витрат на оплату праці встановлено на загальну суму 48,48 тис. грн, з них зайво нараховано та виплачено матеріальної допомоги Тетіївською райСЕС на 19,1 тис. грн, нараховано та сплачено внесків до державних цільових фондів Тетіївською, Білоцерківською, Ірпінською, Переяслав-Хмельницькою, Сквирською райСЕС на загальну суму 18,47 тис. грн; нараховано та сплачено відпускних Яготинською, Барішівською, Бородянською, Сквирською райСЕС на загальну суму 4,96 тис. грн.

Слід зазначити, що характер порушень з оплати праці практично не змінився і в 2007–2009 рр.

Так, перевірками встановлено безпідставні нарахування та виплати заробітної плати за фактично невідпрацьований час на суму 28,17 тис. грн (Іванівська райСЕС – 0,81 тис. грн, Миронівська райСЕС – 2,02 тис. грн, Яготинська райСЕС – 15,34 тис. грн, Броварська райСЕС – 8,9 тис. грн, Переяслав-Хмельницька райСЕС – 1,10 тис. грн).

Розкрито зайві нарахування та виплати працівникам заробітної плати внаслідок неправильного встановлення посадових окладів, тарифних ставок, надбавок та доплат на суму 50,48 тис. грн (ОблСЕС на суму 8,28 тис. грн, Барішівська райСЕС – 6,87 тис. грн, Тетіївська райСЕС – 14,23 тис. грн, Яготинська райСЕС – 1,77 тис. грн, Білоцерківська міська СЕС – 4,8 тис. грн, Ірпінська міська СЕС – 8,30 тис. грн, Васильківська райСЕС – 6,23 тис. грн).

Проведено нарахування та виплати основних і додаткових відпусток всупереч законодавству на суму 20,23 тис. грн (Іванківська райСЕС – 20,23 тис. грн, Кагарлицька райСЕС – 3,39 тис. грн, Яготинська райСЕС – 1,49 тис. грн, Переяслав-Хмельницька райСЕС – 8,10 тис. грн).

Безпідставно нараховано та виплачено заохочень працівникам з порушенням чинного законодавства на суму 40,24 тис. грн (Бориспільська райСЕС – 3,71 тис. грн, Вишгородська райСЕС – 8,6 тис. грн, Тетіївська райСЕС – 8,01 тис. грн, Броварська райСЕС – 9,4 тис. грн, Яготинська райСЕС – 10,52 тис. грн).

Допущено покриття видатків на виплату премії, передбаченої у спеціальному фонді, за рахунок загального фонду на суму 100,76 тис. грн (Іванівська райСЕС – 94,41 тис. грн та Васильківська СЕС – 6,35 тис. грн).

Зайво нараховано та сплачено внесків до державних цільових фондів з безпідставно виплачених коштів на оплату праці на суму 54,34 тис. грн (Обл СЕС – 0,63 тис. грн, Бориспільська райСЕС – 1,34 тис. грн, Вишгородська райСЕС – 7,17 тис. грн, Іванівська райСЕС – 2,56 тис. грн, Кагарлицька райСЕС – 1,24 тис. грн, Тетіївська райСЕС – 20,10 тис. грн, Ірпінська міська СЕС – 9,0 тис. грн, Переяслав-Хмельницька райСЕС – 12,3 тис. грн).

Заслужують на увагу і факти недоліків організації бюджетного процесу, виявлені під час ревізії санітарно-епідеміологічної станції зони відчуження МОЗ України (м. Чорнобиль), проведеної у 2004–2006 рр.

Вказана установа фінансується з державного бюджету частково, кошти передбачено лише на виплату заробітної плати працівникам. Спеціальний фонд бюджету установи формується за рахунок коштів Адміністрації зони відчуження (АЗВ) в рамках договорів на виконання робіт з ліквідації аварії на ЧАЕС. Кошти спецфонду спрямовуються також на виплату заробітної плати штатним працівникам. Протягом ревізійного періоду установою від АЗВ отримано коштів спеціального фонду на загальну суму 269,82 тис. грн.

Із загальної суми фінансування 933,3 тис. грн на оплату праці спрямовано 606,75 тис. грн, що становить 65 % загальної суми фінансування.

На балансі установи відсутні приміщення, транспортні засоби, не здійснюються видатки на енергоносії та комунальні послуги, не сплачуються послуги зв'язку. Зазначені витрати фінансуються шляхом переказу коштів від Адміністрації зони відчуження на рахунок ДП "Чорнобиль-сервіс".

Фактично відповідно до укладених договорів з АЗВ на виконання робіт з ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС установа здійснює здебільшого роботи із забезпечення санітарного нагляду за об'єктами захоронення, охороною навколишнього середовища, об'єктами водопостачання тощо, хоча Статутом установи крім цих робіт передбачено здійснення контролю за усуненням причин і умов виникнення та поширення інфекційних, масових неінфекційних захворювань, отруєнь та радіаційних уражень людей; встановлення відповідності вимогам санітарних норм, правил та гігієнічних нормативів об'єктів і споруд, що вводяться в експлуатацію; надання дозволів на ввезення в зону відчуження з-за кордону сировини, продукції; визначення груп та категорій працівників, які підлягають щепленням та ін.

Враховуючи близьке розташування від зони відчуження Іванівської райСЕС та СЕС м. Славутич, з метою економії коштів державного бюджету МОЗ України рекомендовано ліквідувати СЕС зони відчуження та ввести додаткові штатні одиниці спеціальних медичних працівників до штатів згаданих СЕС для виконання робіт у зоні відчуження. Це при тому, що в штаті СЕС зони відчуження затверджено 33,5 штатних одиниць, з яких 7,5 штатних одиниць були вакантними.

Виявлено недоліки під час ревізії витрат на придбання медикаментів, реактивів, сироватки та інших матеріалів, встановлено порушень на суму 163,19 тис. грн:

- внаслідок понаднормового списання медичних препаратів на проведення дослідів та протиепідемічних заходів на суму 114,91 тис. грн (Бориспільська райСЕС на суму 17,63 тис. грн, Броварська райСЕС – 92,8 тис. грн, Миронівська райСЕС – 4,43 тис. грн, Яготинська райСЕС – 0,05 тис. грн);
- внаслідок списання медикаментів (препаратів), придбаних за рахунок бюджетних коштів на проведення платних послуг по Яготинській райСЕС, на суму 1,28 тис. грн.

В результаті списання препаратів через прострочення терміну придатності витрачено коштів на суму 47,0 тис. грн (Бориспільська райСЕС на суму 1,3 тис. грн, Вишгородська райСЕС – 0,60 тис. грн, Іванівська райСЕС – 0,75 тис. грн, Кагарлицька райСЕС – 18,77 тис. грн, Яготинська райСЕС – 0,68 тис. грн, Білоцерківська міська СЕС – 1,75 тис. грн, Васильківська райСЕС – 13,15 тис. грн).

Внаслідок недостатнього контролю керівників за фінансово-господарським процесом операції, які призвели до упущеної вигоди та непродуктивних витрат, сягнули суми 9339,55 тис. грн.

Так, ревізіями встановлено реалізацію наданих послуг за ціною, нижчою за собівартість: Баришівська райСЕС – 504,2 тис. грн, Бориспільська райСЕС – 409,33 тис. грн, Броварська райСЕС – 2630,7 тис. грн, Вишгородська райСЕС – 101,93 тис. грн, Іванівська райСЕС – 289,43 тис. грн, Кагарлицька

райСЕС – 202,64 тис. грн, Миронівська райСЕС – 188,20 тис. грн, Тетіївська райСЕС – 42,55 тис. грн, Яготинська райСЕС – 99,1 тис. грн, Білоцерківська міська СЕС – 203,68 тис. грн, Фастівська райСЕС – 111,1 тис. грн, Переяслав-Хмельницька райСЕС – 1223,8 тис. грн та Васильківська райСЕС – 84,04 тис. грн.

Також встановлено операції, що спричинили непродуктивні (зайві) витрати на суму 3248,85 тис. грн, а саме:

- списання препаратів, отриманих понад заявлену потребу як невикористаний залишок на суму 175,20 тис. грн (Бориспільська райСЕС – 58,98 тис. грн, Іванівська райСЕС – 116,22 тис. грн);
- отримання багатодозних вакцин та списання їх як невикористаний залишок на суму 310,73 тис. грн (Баришівська райСЕС на суму 11,58 тис. грн, Вишгородська райСЕС – 40,74 тис. грн, Іванівська райСЕС-1,95 тис. грн, Кагарлицька райСЕС – 12,94 тис. грн, Києво-Святошинська райСЕС – 94,58 тис. грн, Миронівська райСЕС – 5,16 тис. грн, Тетіївська райСЕС – 7,29 тис. грн, Яготинська райСЕС – 6,32 тис. грн, Білоцерківська міська СЕС – 43,69 тис. грн, Ірпінська міська СЕС – 67,2 тис. грн, Фастівська райСЕС – 9,9 тис. грн, Переяслав-Хмельницька райСЕС – 4,1 тис. грн, Васильківська райСЕС – 5,28 тис. грн);
- нарахування та виплата заохочень за рахунок затвердження коштів по загальному фонду на вакантні посади, які розраховуються за спеціальним фондом, та водіям за відсутності транспортних засобів на суму 2547,25 тис. грн;
- неефективне придбання основних засобів, які не експлуатуються понад 3 роки, на суму 37,86 тис. грн – по Переяслав-Хмельницькій райСЕС на суму 34,60 тис. грн та Білоцерківській міській СЕС – 3,26 тис. грн;
- в Кагарлицькій райСЕС встановлено операції з бюджетними коштами поза казначейським обслуговуванням на суму 10,18 тис. грн.

Отже, з огляду на викладене можна дійти висновку щодо наявності проблем у фінансуванні та запровадженні стратегій підвищення ефективності використання ресурсів системи охорони здоров'я, серед яких, зокрема:

- недостатній рівень підготовленості керівників медичних закладів, фахівців органів охорони здоров'я, місцевого самоврядування у сфері планування та управління фінансовими ресурсами за умов договірних відносин і, як наслідок, нехтування правовими можливостями при проведенні державних закупівель;
- наявність низки чинних нормативних актів (накази Міністерства охорони здоров'я України, постанови уряду та ін.), що стримують або перешкоджають реформуванню галузі: штатні нормативи, зокрема прив'язка штатів медичного персоналу до нормативної кількості ліжок, порядок оплати праці медичного персоналу на основі посадових окладів, регламентування використання консультацій спеціалістів тощо;

Бюджетна політика

– відсутність єдиної методики розрахунку вартості медичних послуг.

З метою підвищення ефективності використання бюджетних коштів у сфері охорони здоров'я важливо розробити і затвердити пріоритети розвитку цієї галузі, виходячи з потреб населення на медичні послуги.